

Barmhjertighed

"Guds barmhjertighed er som himmelen, som altid står fast over os. Under dette tag er vi trygge, hvor vi end er."

Martin Luther over Salme 15, 1532

Barnetro

"Netop fordi børnene er uden fornuft og ubegavede, er de bedre skikkede til tro, end de voksne og fornuftige, hvem fornuften altid står i vejen, så de ikke kan få deres store hoveder gennem den smalle port."

Martin Luther, Kirkepostillen 1525. 3. s. e. helligtrekonger

Retfærdiggørelse ved tro, ikke gerninger

"Kristus alene gør mig retfærdig på trods af mine onde gerninger og uden mine gode gerninger."

Martin Luther, Store Galaterbrevskommentar, 1531/35

Almisser

"Det er bedre at give sin næste nogle penge end at bygge en forgyldt kirke for Sankt Peter. Det første er påbudt af Gud, det andet ikke."

Martin Luther, Prædiken 1522

Hvem bestemmer, hvad man skal tro?

"Det er tåbeligt at sige, at man skal tro sådan eller sådan, fordi konger, fyrster og flertallet tror det. Vi er ikke blevet døbt til konger, fyrster eller til flertallet, men til Kristus og Gud selv."

Martin Luther, Om den verdslige øvrighed, 1523

Et billede af Gud

"Hvis nogen ville male et præcist billede af Gud, måtte det være et billede af lutter kærlighed, som var den guddommelige natur intet andet end en åben ild og lidenskabelig kærlighed, der opfyldte himmel og jord."

Martin Luther, Prædiken, 1532

Hvad betyder Kristi død?

"Kristi død er et hav og en afgrund, som Gud Fader har kastet alle synderne i."

Martin Luther, Kirkepostillen, 1525

Kirkens enhed

"Hvis der kom en fra Indien eller Etiopien, eller hvor som helst ellers, og sagde: Jeg tror på Kristus, så ville jeg sige: Det gør jeg også og derfor bliver jeg også salig. I troen og bekendelsen stemmer de kristne overens med hinanden, selv om de ellers er spredt rundt omkring i hele verden." *Martin Luther, Matthæusevangeliet 18-24 udlagt, 1537-40)*

Retfærdig og synder på én gang

"Den kristne er således på én gang retfærdig og synder."

Martin Luther, Store Galaterbrevskommentar, 1531/35

Evangeliet

"Evangeliet behøver ikke noget rum eller sted, hvor det skal være, det vil og må være i hjerterne."

Martin Luther, Bondekrigen, 1525

Det almindelige præstedømme

"Den, som er døbt, kan rose sig af allerede at være viet til præst, biskop og pave, selv om det ikke passer for alle at udøve et sådant embede."

Martin Luther, Til den kristne adel, 1520

Troens grund

"Vor tro skal have en grund, som er Guds Ord og ikke sand eller mose, menneskevane eller menneskeværk."

Martin Luther, Kirkepostillen, 1522

Om et kristent menneskes frihed

"For at vi grundigt skal forstå, hvad et kristent menneske er og hvordan det står til med den frihed, som Kristus har vundet for os og givet os, skriver Paulus meget om friheden. Jeg vil udtrykke det med disse to teser: En kristen er en fri herre over alle ting og ingen underdanig.

En kristen er en tjenstvillig slave for alle og alle underdanig."

Martin Luther Om den kristne frihed, 1520

Efter tyrkernes erobring af Konstantinopel i 1453 var Rusland det eneste ortodokse land i verden. I en henvendelse til storfyrst Vasilij III (1505-1533) formulerede en munk det i den berømte tese om Moskva som det tredje Rom: Hvor de to første Rom'er - det i Italien og Konstantinopel - var gået under, ville det tredje - Moskva - bestå, og der ville ikke blive et fjerde.

"If our church is not marked by caring for the poor, the oppressed, the hungry, we are guilty of heresy."

— Ignatius of Loyola

Loyola grundlagde Jesuitterordenen og var en hovedperson i den romersk-katolske modreformation.

"Your beauty is my sun; without you all is dark."

-Sultan Süleyman af Osmannerriget.

"A dog barks when his master is attacked. I would be a coward if I saw that God's truth is attacked and yet would remain silent"

— John Calvin

Calvin vandt byen Genève for sit reformerte kirkesyn og derfra spredte calvinismen sig til andre dele af Europa

Christ, having sacrificed himself once, is to eternity a certain and valid sacrifice for the sins of all faithful.

- Ulrich Zwingli

Zwingli regnes som grundlægger af den reformerte kirke. Zwingli studerede i Wien og Basel og gjorde tjeneste som præst i Zürich fra 1519.

And as for the Pope, I refuse him, as Christ's enemy and Antichrist, with all his false doctrine.

- Thomas Cranmer

Thomas Cranmer regnes for en hovedskikkelse i den anglikanske reformation og har bl.a. forfattet "The Common prayer book."

"There is one thing higher than Royalty: and that is religion, which causes us to leave the world, and seek God."

- Elisabeth 1.

I England gennemførtes reformationen i 1559 under Elisabeth den 1.

I påsken 1525 holdt Hans Tausen en prædiken i Antvorskov Klosterkirke, hvor han hævdede, at et menneske bliver frelst alene ved tro på Kristus og ikke ved fromhedsgerninger. Det var det centrale punkt i Luthers lære.

Hans Tausen regnes for vigtig for udbredelsen af reformationen i Danmark.

1483

Luther fødes den 10. november i Eisleben. Forældrene er Margrethe og Hans Luther. Faderen er ejer af en mine, hvor der udvindes kobberskiffer. Luther døbes den 11. november.

Efter sin prædiken i påsken 1525 om frelse ved troen alene begyndte en voldsom forfølgelse af Hans Tausen. Han blev fanget og smidt i et mørkt fangehul. Det knækkede dog ikke Hans Tausen.

Hans Tausen regnes for vigtig for udbredelsen af reformationen i Danmark.

1497

Luther kommer i latinskole i Magdeburg. Latinskolen drives af lægmandsorden, der kaldtes Brødrene af fælleslivet.

1501

Luther indskrives ved universitetet i Erfurt. Her bliver Luther magister i artium, det vil sige geometri, astronomi og retorik og musik. Samtidig får han et grundigt kendskab til filosofen Aristoteles. Ved universitetet møder han den nye humanisme.

1505

Luther begynder det juridiske studium. På vej hjem fra universitetet kommer han ud i et voldsomt tordenvejr og lover den hellige Anna, at han vil blive munk, hvis han overlever uvejret. Han optages nu i augustinereremitternes kloster i Erfurt stærkt imod faderens ønske.

1507

Luther indvies til præst og holder sin første messe.

1510

Luther sendes af sit kloster til Rom. Rejsen giver ham et negativt indtryk af kirkens pengemisbrug og magt.

1512 Luther bliver professor i teologi ved universitetet i Wittenberg og holder forelæsninger over en række af Bibelens skrifter. Luther kommer til klarhed over, at mennesket frelses ved troen på Guds tilgivende kærlighed. Hans opdagelse kommer til udtryk i udlægningen af Paulus' brev til romerne, hvori Paulus netop skriver, at mennesket ikke retfærdiggøres af gerninger, men ved tro.

1517

Den 31. oktober opslår Luther 95 teser mod kirkens afladshandel på kirkedøren i Wittenberg. Dette er en opfordring til en diskussion om, hvorvidt afladshandelen havde støtte i Bibelen eller ej.

1518-20

Ledende teologer fører diskussioner med Luther. Luther bliver under disse diskussioner mere og mere overbevist om de kirkelige misbrug. Kirkens skal reformeres, det vil sige føres tilbage til sin oprindelige lære.

1521 Luther var lovet frit lejde til og fra rigsdagen i Worms. Men kurfyrsten i Sachsen, Fredrik den Vise stolede ikke på dette. Da Luther er på vej hjem fra Worms, lader kurfyrsten sine folk "overfalde" Luther for at tage ham under sin beskyttelse. Luther opholder sig nu på Frederik den Vises borg, Wartburg. Her oversætter han Det Nye Testamente.

1520

Pave Leo d. 10. truer Luther med at blive udstødt fra kirken, såfremt han ikke tilbagekalder sine påstande. Luther brænder offentligt pavens trusselsbrev. Luther udgiver nu de skrifter, som man kalder de reformatoriske hovedskrifter: Om et kristenmenneskes frihed, Om de gode gerninger, Om kirkens babyloniske fangenskab.

1522

Den reformatoriske bevægelse, som Luther nu har sat i gang, breder sig over det meste af Tyskland. Luther vender tilbage til Wittenberg for at holde styr på reformationen. Han udfolder en omfattende litterær virksomhed.

1521 Den 3. januar udstødes Luther fra den katolske kirke. Den nye tysk-romerske kejser Karl d. 5. afholder rigsdag i Worms. Hertil indkaldes Luther for at forsvare sig. Luther vil ikke bøje sig, idet han afslutter sin forsvarstale med de berømte ord: Med mindre jeg bliver overbevist ved vidnesbyrd fra skrifterne eller ved klare grunde thi jeg tror hverken på paven eller kirkelederne alene.

1524

Bønderne gør oprør mod adelen og kirken. Luther formaner først fyrsterne til at give bønderne bedre vilkår. Dernæst opfordrer han adelen til at slå oprøret ned med alle midler - og påfølgende at vise overbærenhed overfor bønderne.

1524 Reformationens fortsatte udbredelse bliver afhængig af fyrsterne. Den lutherske reformation har nu fået fodfæste i store dele af Tyskland, i Østrig, dele af Polen og i Bøhmen, samt Danmark, Norge og Sverige.

1526

Luther gennemfører nu en ny gudstjenesteordning, hvor salmesangen og prædikenen kommer i centrum. I Hertugdømmerne Slesvig-Holsten påbegynder Hertug Christian (den senere Christian d. 3.) en gennemførelse af reformationen.

1524 Luthers understregning af, at Bibelen alene er norm for kristen lære fører til, at nogle sætter spørgsmålstegn ved kirkens barnedåbspraksis. Kun voksendåb er i overensstemmelse med Bibelens vidnesbyrd, hævdes det og gendøberbevægelser opstår i Tyskland og Schweiz. Luther reagerer stærkt imod disse bevægelser.

1527

Luther kommer ind i voldsomme depressioner på grund af psykisk og fysisk overanstrengelse. En reformatorsk bevægelse under ledelse af [Zwingli](#) er begyndt at brede sig i Schweiz og Sydtyskland. Luther er i strid med Zwingli om forståelsen af nadveren.

1525

Luther skriver Om den trælboundne vilje imod Erasmus af Rotterdam. Gifter sig med nonnen Katharina von Bora.

1528

Luther skriver Den lille og Den store katekismus.

1530

Rigsdag i Augsburg hvor katolikker og lutherske mødes for at opnå forlig. Luther deltager ikke. De lutherske fremlægger bekendelsesskriftet ”Den augsburgske bekendelse.”

1541

Den franske reformator, Calvin gennemfører en reformation i Geneve. Calvins reformerte kirkeordning breder sig i Schweiz og i Sydøstfrankrig, samt Nederlandene.

1534

Luther afslutter oversættelsen af Det Gamle Testamente, og en samlet tysk Bibel udkommer. I England bryder kong Henrik den 8. med Rom og bliver selv overhoved for den engelske kirke.

1546

Luther dør d. 18. februar i sin fødeby Eisleben.

1536

Reformationen gennemføres i Danmark af Christian d. 3. Reformationen gennemføres i Sverige.

1545-63

Den katolske kirke afholder kirkemøder i Trient, de såkaldte Tridentinerkoncillier, for at imødegå de reformatoriske bevægelser.

1550

Christian d. 3.'s danske Bibel udkommer.

Læs eller syng:

Nu fryde sig hver kristen mand
og springe højt af glæde!
Ja, lad os alle trindt om land
med liv og lyst nu kvæde!
For Gud, så god som han er stærk,
har gjort et herligt underværk,
betalt i dyre domme.

Martin Luther 1523 (Luthers første salme)

1555

Religionsfreden i Augsburg. Tyskland
opdeles i katolske og lutherske stater.
Troen i den enkelte stat skal følge fyrsten.

Læs eller syng:

Nu bede vi den Helligånd
at sammenknytte os ved troens bånd
og til verdens ende
kirken at bevare,
nådig at afvende
al dens nød og fare!
Herre, hør vor bøn!

Martin Luther 1524

1559

I England gennemføres reformationen
under Elisabeth d. 1. Den anglikanske kirke
dannes som en sammensmeltning af
Luthers tanker samt Calvins og Zwinglis og
dele af katolsk tradition.

Læs eller syng:

Vor Gud han er så fast en borg,
han kan os vel bevare,
han var vor hjælp i al vor sorg,
vort værn i al vor fare;
den gamle fjende led
er nu for alvor vred,
stor magt og argelist
han samler mod os vist,
ej jorden har hans lige.

Martin Luther 1528

Samtalekort

Fortæl om, hvad troen betyder i din hverdag.

Samtalekort

Hvordan ser du reformationens betydning i Danmark i dag?

Samtalekort

Hvad vil det sige at være en god samfundsborger?

Samtalekort

Hvad er et godt kirkeliv?

Samtalekort

Hvad er et godt kirkeliv?

Samtalekort

Hvilket sted i bibelen har gjort størst indtryk på dig?

Samtalekort

Hvordan skal vi efter din opfattelse forholde os til andre kirkesamfund end vores eget?

Brødre, I blev kaldet til frihed. Brug blot ikke friheden som et påskud for kødet, men tjen hinanden i kærlighed

Galaterbrevet 5,13

For således elskede Gud verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver som tror på ham ikke skal fortabes men have evigt liv.

Johannesevangeliet 3,16

Luthers særlige forhold til Galaterbrevet kommer til udtryk i en bordtale fra december 1531, hvor han sammenligner sit forhold til brevet med sit forhold til sin kone. "Min lille brevling, som jeg har forlovet mig" siger Luther om brevet, og kalder det sin "Käthe von Bora". Luther læser brevet som et guddommeligt kærlighedsbrev

For hvis du med din mund bekender, at Jesus er Herre, og i dit hjerte tror, at Gud har oprejst ham fra de døde, skal du frelses.

Romerbrevet 10,9

Joker-kort:

Byt zonekort med spilleren til venstre!

Joker-kort:

Fjern en af dine egne menigheder efter eget valg.

Joker-kort:

Plant en ny menighed efter eget valg!
(er der en menighed i forvejen fjernes denne)

Joker-kort:

Alle spillere afleverer deres grønne kort! (både lyse- og mørkegrønne)

Joker-kort:

Byt zonekort med spilleren til højre!

Joker-kort:

Alle spillere planter en ny menighed, hvor der er plads efter tur. Du starter!

Joker-kort:

Byt om på to af dine modspillers menigheder efter eget valg!

Joker-kort:

Plant en ny menighed efter eget valg! (et sted på kortet, hvor der ikke er en menighed i forvejen)

Joker-kort:

Fjern en modspillers menighed efter eget valg!

Joker-kort:

Vælg en modspiller, hvis mission du må se!

Joker-kort:

Bed to af dine modspillere om at bytte zonekort!

Joker-kort:

Vælg en modspiller som må plante en ny menighed efter eget valg! (et sted hvor der ikke er menighed i forvejen)

Joker-kort:

Alle spillere lader sine kort ligge (både zonekort og missionskort) og flytter en plads til venstre!

Joker-kort:

Alle spillere lader sine kort ligge (både zonekort og missionskort) og flytter en plads til højre!

